

INTERVISTË ME LULJETA ÇEKUN

Prizren | Data: 18 korrik, 2018

Kohëzgjatja: 67 minuta

Të pranishëm:

- Luljeta Çeku (E intervistuar)
- Ares Shporta (Intervistuesi)
- Elmedina Arapi (Kamera)

Simbolet e komenteve në transkriptë të komunikimi jo-verbal:

() - komunikim emocional

{ } - i intervistuari shpjegon me gjeste

Simbole të tjera në transkriptë:

[] - shtesë e tekstit për të lehtësuar kuptimin

Fusnotat janë shtesa editoriale që japin informacion mbi vendbanime, emra apo shprehje.

Pjesa e Parë

Luljeta Çeku: Luljeta Çeku, e lindur në Prizren nga babai Emrullah dhe nëna Nazeminë, kam dhe dy vëllezër Luanin dhe të ndjerin që e kam humbur Merdiun, jam rritur me ta. Jam rritur në këtë shtëpi ku jemi tani, një shtëpi shumë e vjetër dhe ndihem gjithmonë rehat në këtë shtëpi. Kjo shtëpi e ka pasur një oborr të madh dhe mund të them që fëmijërinë e kam kaluar shumë, shumë bukur ngase në oborrrin e shtëpisë sonë gjithmonë ka kaluar një lumë deri vonë, sa më kujtohet deri në moshën 13 vjeçe ka qenë lumë i madh. Domethënë atë që e kemi Lumbardhin që është lumi më i madh në Prizren, ky ka qenë lumi i dytë më i madh në Prizren, që është qajtur Kasëmbeg.

Këtë po e them ngase të gjitha lagjet dhe të gjitha shtëpitë në Prizren që gravitojnë në, në qytet domethënë në zonën e parë të themi, të gjithat kanë pasë nga një lumë ose ndonji përrockë. Ne e kemi pasë fatin që të lahemi në te, sepse nganjherë u rritke lumi dhe ishte edhe dy metër thellësi. Mund të them se në ato rrethana deti ka qenë diçka që nuk e kemi imagjinuar ose kanë shkuar shumë pak njerëz në atë kohë, por ne e kemi pasur lumin dhe jemi freskuar aty në oborr. Mund ta merrni me mend se sa, çfarë kënaqësie e çfarë fëmijëri të lumtur kemi pasur edhe pse kushtet kanë qenë jo shumë të mira materialisht, por dashuria dhe loja e fëmijëve ka qenë shumë e madhe, shumë ma ndryshe se sa sot.

Filloren e kreuva këtu dhe kam pasur fatin që të jem në shkollën më të mirë për atë kohë, në Kosovë, që atëherë u qujke “17 Nëntori”. Një shkollë e re dhe eksperimentale që për herë të parë kishte të gjitha kushtet, me sallë sporti, me kabinetet për, për landë të ndryshme si amvisni, bazat e arsimit teknik e të tjera. Ka qenë një shkollë që unë me të vërtetë e kam dashur shumë, sepse ishte ndryshe. Ishte një godinë e re, se Prizreni është qyteti i vjetër e ajo e përshkojke me njëfarë bukurie krejt tjetër që kishte edhe një kopsht. Ngase klasën e parë dhe të dytën e pata fillu në një shkollë që atëherë e qujshin “Mësërlë” një shtëpi e shndërruar në shkollë me kushte minimale. Për atë e ceka që ajo shkollë ka qenë diçka më ndryshe dhe unë kisha fatin që aty të jem nxënëse deri në klasën e tetë.

Që në fillore e kam pasë atë dëshirën e madhe për të mësuar poezi ose t’i them mirë poezitë dhe jam dalluar për ato aktivitete në shkollë. Domethënë aktrimi te unë si duket ka lindur që në atë kohë dhe

ata mësuesit, mësuesja ime dhe arsimtarët e tjerë më vonë e vrejshin domethënë sidomos ata të gjuhëve, gjuhës shqipe dhe ne e mësojshim atëherë gjuhë tjera, edhe serbishten edhe rusishten dhe edhe në ato kam qenë shumë e suksesshme. Edhe hartimet që i bojsha i bojsha ndryshe prej tjerëve. Kisha një imagjinatë tjetër. Kështu që, mund të them që qysh atëherë unë si duket kisha atë dell për skenë edhe kisha një dëshirë që ta kem një profesion ndryshe nga të tjerët edhe pse prindërit e mi që në atë kohë më edukojsin që të bëhem mësuese dhe për atë edhe më regjistruan në Shkollën Normale. Atëherë Shkolla e Mesme Normale ka qenë një shkollë klasike për mësuese, dhe ata mendojshin që si femër do të ishte më mirë që të bëhem mësuese.

Por, unë vendosa ndryshe dhe e pash një konkurs në gazetë që kërkojshin aktore femër, po atëherë pat filluar studimi i aktorëve në Prishtinë, viti 1968, më përpara ka qenë si studio e dramës, pranë Teatrit Kombëtar. Mandej, Shkolla e Lartë e bëri si degë të veçantë dy-vjeçare si Shkollë e Lartë, që ishte degë e Artit Dramatik edhe unë meqë isha ende në shkollë të e mesme kisha mundësi të, të paraqitem atje pavarësisht që nuk e kam kryer plotësisht shkollën e mesme. Kështu që, unë shumë e re jam regjistruar në Shkollën e Lartë Pedagogjike në Prishtinë.

Ares Shporta: Me 16 vjet?

Luljeta Çeku: ...17 vjeçe, 17 vjet, vetëm klasën e tretë kam qenë në Normale dhe me ndihmën e, e dhënies së provimeve shtesë në Shkollën e Lartë kanë qenë katër landë gjuha shqipe, gjeografi, histori dhe matematikë. Ashtu është pranuar si shkollë e mesme në mënyrë që unë të vazhdoj studimet në shkollën e lartë, kështu që unë këtë shkollë e kam kryer shumë herët dhe atë ditë kur e kam marr diplomën për mbarimin e Artit Dramatik dekani i fakultetit Bardhyl Zajmi më uroi dhe më tha që jam studentja më e re në Universitetin e Prishtinës, në atë kohë. Domethënë ashtu ishin kriteret...

Ares Shporta: Studentja ma e re jeni konë?

Luljeta Çeku: Ma e reja, domethonë në atë moshë, domethënë pa e kryer shkollën e mesme ti nuk mundesh me qenë në atë timpon, ato studimet e larta, por ashtu ndodhi. Por paraprakisht t'ju them edhe një gjë që për të vendosur për aktrim nuk e pata guximin që t'ju them menjëherë prindve edhe pse unë jam rritur pa diferencë si femër në shtëpi, kam pasë gjithmonë përkrahjen e prindërve sepse kam qenë gjithmonë shumë aktive edhe në shkollë fillore, edhe në Shkollën e Mesme Normale, kam qenë anëtare e shoqërisë "Agimi" që 15 vjeçe domethanë unë veç isha në një skenë në një mënyrë apo në tjetër me aktivitete të ndryshme që bëjsha si nxënëse. Por nuk e pata guximin se ishte tabu atëherë dhe dëshira e tyre ishte të bëhem mësuese, sikur imagjinatën e tyre thejsha, sikur nuk...

Por shkova në Prishtinë ngase kisha me kë të konsulltohem, e kisha hallën atje edhe burri i hallës ishte një njeri shumë i ngritur, ka mbaruar studimet në Zagreb, tani i ndjerë. Dhe konsulltova ate, ai pastaj i thirri prindërit e mi natyrisht menjëherë, u konsulltuan dhe ranë dakord që unë të studioj këtë, këtë degë dhe do të, orientimi im jetësorë do të jetë aktrimi edhe ashtu ndodhi. Unë me kohë diplomova,

kam treguar sukses edhe në vitin e parë edhe në vitin e dytë. Kam qenë gjeneratë e dytë e aktorëve, cilët u kualifikojshin me shkollë ngase Teatri Kombëtar është themeluar nga entuziastët amatorë të gjitha vendeve, prej Peje, prej Gjakove, prej Prishtine, prej Prizrenit. Domethënë, nuk kanë qenë aktorë profesionist në kuptimin e shkollimit, jo si aktorë që shin të punësuar aty. Ata ishin aktorë të mrekullushëm por tani ishte nevoja, ishte kohë tjetër që të ketë kuadro me kualifikim.

Pra unë isha ajo gjenerata e dytë që mbarum, mbarova degën e aktrimit dhe ashtu u orientova profesionalisht për jetën. Vitin e parë pasi që i kam kry studimet në Prishtinë jam punësuar në Teatrin Popullor atëherë u qujke, Popullor Krahinor. Ngase në atë kohë paralel me dramën shqiptare ka qenë edhe drama serbe. Nji vjet kam qëndruar aty edhe pse dëshira ime ka qenë që në fillim të kontriboj në Prizren dhe para se të konkuroj në Prishtinë, kishte nevojë për femra, dhe nuk u diskutojke u pranojsha menjherë. Por pata ardh këtu në Prizren dhe mu aty në Shtëpinë e Kulturës ku vazhdova të punoj kërkoja punë prej Shtëpisë së Kulturës, por në atë kohë më thanë që nuk kanë vend pune për aktorë, nuk kanë parapa me rregullore, kështu që mora përgjegjen se nuk mund të më punësojnë.

Ares Shporta: Qysh ka funksionu BVI-ja [Bashkësia Vetëqeverisëse e Interesit] për atë kohë, për kulturë?

Luljeta Çeku: BVI...

Ares Shporta: Çfarë njësie ka qenë?

Luljeta Çeku: Si the?

Ares Shporta: Çfarë njësie ka qenë BVI-ja për kulturë, qysh ka funksionu?

Luljeta Çeku: BVI-ja për kulturë ashtu janë qujt ato, ato kanë qenë organizatë në vete e cila i ka mbajt financat. Ajo domethanë BVI, BVI, BVI-ja e kulturës ka financu Shtëpinë e Kulturës, për trashëgiminë kulturore këtë bashkësinë apo si quhet tani nuk e di...

Ares Shporta: Ajo ka qenë enti...

Luljeta Çeku: Enti për Mbrojtjen e Përmendoreve ashtu, fakt. Edhe arkivin.

Ares Shporta: Arkivin.

Luljeta Çeku: Kështu, po. Në kuadër të Shtëpisë Kulturës ka qenë biblioteka sepse në atë kohë ka pasë vetëm tea... domethënë ka pas Teatri Amator herë pas here ka punu, por jo rregullisht dhe po flas për vitin 1971 kur unë kam diplomuar kam kërku punë në Prizren, por mora përgjegjen se nuk kanë

mundësi me m'punësu dhe unë u ktheva në Teatrin Popullor e atje punova një vjet. Nuk mund të them që bëra ndonjë përvojë të madhe se isha fillestare, vetëm dy-tri role të vogla epizodike i kam pasur në disa projekte në Prishtinë. Por unë nuk isha shumë e kënaqur që isha aty, të them të drejtën, nuk e di pse, nuk mu përshtatke Prishtina (qesh) në atë kohë edhe mendjen e kisha në Prizren.

Por, ndodhi një mrekulli që unë atë person që e pata pyetur për punë që të vijnë dhe të kërkojnë aktorë në Prishtinë dhe mu drejtuan menjëherë mua, ngase ai ka qenë një profesor i imi i gjuhës shqipe dikur në Normale, Bashkim Qereti ka qenë sekretar për BVI të kulturës dhe një malazez i cili ka qenë drejtor i Shtëpisë së Kulturës, Jaksha Shaleviq. [Ata] thanë që, “Komuna e Prizrenit ka vendosur ta formoj teatrin profesional në Prizren”, po flas për vitin 1972. Ishte kjo një befasi dhe meqë unë isha aty aktore në Prishtinë dhe Luan Daka i Prizrenit, na u drejtu neve dyve dhe na vendosëm që të vijmë në Prizren. Në të njejtën kohë ata u konsultun me neve kush tjetër do të kishte mund me qenë i interesum.

Atëherë, Muharrem Qena regjisor i njohur i joni, ka pasë kriza të mëdha në atë kohë me Teatrin Popullor për arsye që ai më së miri i ka ditë (buzëqesh), i ndjeri. Edhe ai vendosi të vijë si regjisor më gjithë bashkëshorten Igballe Gjurkaj Qena, aktore e re gjithashtu ajo. Dhe u bënë katër dhe Sabedin Prekazi një aktor i Mitrovicës si dhe Melihate Qena e cila ishte një aktore që të njejtën kohë pat diplomu në Akademinë e Arteve në Beograd. Ishte e vetmja aktore me akademi e cila nuk ishte punësuar në Teatrin Popullor, për shkak të arsyeve që ajo më vonë m'i ka treguar. Për shkak të kushteve që asaj nuk i janë ofru aty, asgjë pothuajse edhe pse ka qenë me akademi të kryer. Profesoreshë e rusishtës ishte në Mitrovicë dhe na e ftuam edhe atë, dhe u bënë një ekip i mirë që të formojmë Teatrin Profesional në Prizren.

Vitin e parë patëm realizu tri projekte shumë të mira, shumë të suksesshme me Muharrem Qenën, një regjisor me përvojë. Edhe për ne aktorët e rinj ishte një, një eksperiencë e jashtëzakonshme shfaqjen “Koloneli Shabert” të Balzakut dhe gjithashtu një shfaqje për fëmijë të një shkrimtari spanjoll Artur Foke, “Ambrozio” e “Shfaroskovën” si dhe një komedi të Jozhef Horvat “Gishti para hunde”. Ishte vështirë në atë kohë, Prizreni kishte humbur publikun e teatrit, nuk kishte të formuar, ngase Teatri Amator herë pas here ka punu ndonji projekt si u informuam na. Unë herën e fundit, për 500 vjetorin e Skënderbeut e kam parë si nxënëse në vitin 1968 në Prizren, shfaqjen për Skënderbeun.

Ka qenë një shfaqje që e mbaj në mend dhe para asaj një kohë në vitet '60-ta, '62, '63, '64 nëse nuk gaboj ka vepruar Shemsedin Kijatani si regjisor amator entuziast, i cili herë pas here ka bërë ndonji projekt për teatrin e Prizrenit. Duhet t'ju them se më së pari në Prizren është themelua Teatri Profesional, mas luftës në vitin 1945, domethënë jo vetëm teatri por të gjitha institucionet profesionale janë themeluar në Prizren, sepse Prizreni ka qenë kryeqytet atëherë për Kosovën si e kanë quajtur atëherë *Kosovo i Metohija*. Domethënë radioja, Teatri Profesional, “Rilindja”, këto institucione profesionale janë themeluar në Prizren. Por më tej, me të tërhequrit e tyre në Prishtinë zbrazëtia kulturore në Prizren ka qenë shumë e madhe edhe një, një hendek shumë i madh për qytetin çfarë ka qenë Prizreni gjithmonë me traditë edhe me, me qytetërim.

Por paralele ka funksionu shoqëria “Agimit”, e cila është themeluar në vitin 1944 dhe mund të them se vetëm ajo shoqëri ka mund të mbaj në një mënyrë ose tjetër zbrazëtinë kulturore të këtij qyteti dhe edhe aty unë kam qenë anëtare që në vitin 1965-’66, prej klasës parë të shkollës së mesme. Pra ne erdhëm me një entuziazëm, sidomos unë që isha e Prizrenit dhe Luani, ne dëshirojshim që në Prizren të forcohet ai Teatër Profesionist, por përsëri nuk ndodhi ajo për fat të keq ngase presioni politik ishte shumë i madh. Nuk mund të ekzistonte vetëm teatri shqiptar edhe në atë kohë kanë qenë këto probleme. Prizreni është tre gjuhësor edhe duhet të jetë edhe drama serbe, edhe drama turke. Ata shpallën konkurs edhe drama serbe edhe drama turke, po s’kishte të interesum nja dy aktorë erdhën prej Sërbisë edhe nuk panë ndonji perspektivë, kushtet ishin shumë të vobekta për t’i mbajtur tri ansamble në një, me një buxhet çfarë e kishte Komuna e Prizrenit.

Këto ishin arsyet që nuk ishte aty problemi, ishte vetëm që shqiptarët mos të kenë teatër por në të njejtën kohë arriti teatri, arriti të themelohet Teatri Profesional në Gjakovë, u bë mirë. Edhe pse Gjakova nuk kishte aq traditë çfarë kishte Prizreni në asnjë mënyrë, por ishte kohë e tillë dhe ajo u themelua në Gjakovë. Ata punuan mandej me sukses natyrisht kur u krijun kushtet edhe godinën e fitun. Po flas për kohën e komunizmit, se Gjakova i kishte disa përparësi (qesh) që gjenerata jonë i din për atë kohë pse edhe qysh. E Prizreni mbeti pa Teatër Profesionist. Ne punuam vetëm dy vjet si profesionistë, mandej si gjysëm-profesionistë, se nuk ishim të mjaftueshëm vetëm pesë-gjashtë aktorë ta mbajnë një repertoar që çdo herë të njejtit të lujm, nuk ishte ajo kohë sikur sot merr aktor edhe prej dika me honorare, i angazhon për ndonji rol, nuk ishte ashtu, duheshe me pasë një vend pune, edhe fillun problemet.

Në vitin 1974 u shpartallu për fat të keq. Unë nuk isha e intereseve të kthehem në Prishtinë, por kolegët e mi e gjetën veten në Prishtinë përsëri, sepse Muharrem Qena ishte emër mund të punësohej ku të kishte dëshirë. Ai u kthi fillimisht në televizion edhe Meli gjithashtu, Igballja në teatër, Luani shkoi në Moskë të studioj regjinë, Sabedin Prekazi në televizion. Kështu që ,ata gjetën punë, unë mbeta aty. Natyrisht jo që ata deshtën menjëherë të më mbajnë, sepse ne u përjashtuam në një mënyrë ose tjetër, morën vendime tjera edhe pse në fillim ishin vendimt për, përgjithmonë, kontratë e përhershme si e qujshin atëherë. Unë e angazhova një avokat edhe kërkova të drejtën teme që unë dëshiroj të mbetem në Prizren. Jam e Prizrenit dhe nuk dëshiroj të shkoj në Prishtinë. Dhe disi u bë që mbeta aty.

Po mbasi mbeta vetëm ishte shumë e vështirë tani se si të veprojmë dhe çka të bëjmë si profesioniste. Mendova, thashë, për fillim do të ishte mirë të punoja më fëmijët dhe bëra një shpallje, një konkurs për të gjitha shkollat që ishin në Prizren, fillore. Dhe për befasinë time u lajmëruan qindra e qindra nxënës. Natyrisht, kriteret ishin që ata të ishin të shkëlqyer, që mos të kenë problem që do të hupin kohë aty e nuk do të kenë kohë për mësim dhe unë pata mundësi që t’i zgjedh ata më të mirët. I kam shënimet edhe akoma i ruaj fletoret e gjithë atyre fëmijëve që janë lajmëruar në konkurs. Edhe i përzgjodha, domethënë, bëra njëfarë audicioni dhe fillova punën me ta. E ka qenë viti 1974 domethënë ‘75, atëherë

kur ngela vetëm domethënë pa kolegët e mi profesionist dhe ashtu fillova dhe nuk e kisha idenë tash se ç'të bëj tash duhet të mendoj.

Dhe kjo ishte një gjë shumë e mirë që bëra, ngase me ata fëmijë unë mbajsha edhe mësim edhe i mësojsha për gjërat më elementare të teatrit, për teatrin. Domethënë, ta krijojnë një fjalor para se të hypin në skenë. Edhe i zgjedha disa lëndë të cilat i praktikojsha me ta, domethënë lëndën e aktrimit, lëvizje skenike bojsha me ta dhe pak a shumë historinë e teatrit dhe diksionin, të folurit. Dhe ishin këto ditët më të bukura, jo vetëm për mu, por edhe për ata fëmijë. Dhe kështu unë i edukova ata për shumë kohë dhe ata mbasi që e kryjshin klasën e tretë u rritshin e ata mujshin me luftë edhe në shfaqjet me të rritur dhe ashtu unë krijova një kuadër shumë të mirë të aktorëve edhe mashkuj edhe femra.

Mos harroj të them se në vitin 1975 për herë të parë e lexova shfaqjen me fëmijë "Lulja dhe shega" të Vedat Kokonës, një tekst shumë i mirë për fëmijë dhe ajo shfaqje u xhirua për Televizionin e Prishtinës dhe është dhënë dy herash me vazhdime. U xhiru si shfaqje por është dhënë me tri vazhdime, ka pasë shumë sukses. Dhe sa herë që vijshin gazetarët të bisedojnë me ata fëmijë, u befasojshin me mënyrën se si ata flitshin për teatrin, flitshin me gjuhë të teatrit. Ata dijsin se ç'është roli i regjisorit, {numëron në gishta} çka bën regjisorin, kush është ispicienti, kush është dramaturgu, çka janë lëvizjet skenike e tjera, e tjera. Ishte një gja e mrekullushme.

Pasi që e realizova atë pjesë, tani ishte radha që të bëj edhe diçka me të rritur dhe ishte një tekst ndoshta për, për kuptimet sot, nuk e kisha bërë ndonjiherë, një tekst soc-realizëm, "Dashuria triumfon" që trajtonte një temë të një martese në mes dy konfeksioneve të një sërbi me një katolike të Prizrenit. Domethënë, një shfaqje që e ka shkruajtur Kolë Pjetër Shiroka, një entuziast i teatrit, ka qenë shumë kohë edhe sekretar i BVI-së në Prishtinë. Më tha që ta bëj atë tekstin e tij dhe unë pranova. Nuk ishte shfaqje që unë sot e parapëlqej se si është bërë në atë kohë, por ka qenë një shfaqje simpatike, u pëlqy nga publiku. Por, ashtu fillova se nuk kisha përvojë në regji, nuk isha regjisore isha aktore, ishte shumë e vështirë për mua ta marr atë rol, ishte një përgjegjësi shumë e madhe. Po gradualisht fillova ta sprovoj veten.

Ares Shporta: Kush punonte me ty, kush ka qenë përreth teje?

Luljeta Çeku: Amatorët, njerëzit entuziast...

Ares Shporta: Çka kanë pasë rol?

Luljeta Çeku: Të gjithë mandej, i ndajsha rolet për ta, dikush ishte ispicien, në Shtëpinë e Kulturës e kisha vetëm një elektrikist edhe një që e bënte dekorin. Ai ka qenë shtëpiak Hadi Hoda, ka qenë një njeri i jashtëzakonshëm i cili kuptonte {tregon me duar kokën} dhe e donte teatrin (buzëqesh) edhe ai e bënte skenografinë. Domethënë në mënyrë shumë naive, shumë mos të them diletanteske se amatorizëm është gjë e madhe edhe për mu nuk ka ndonji dallim kur ajo bëhet mirë. Por ashtu ishin

rrethanat, kushtet ishin kësisoji edhe BVI-ja e kulturës nuk kishte, nuk kisha ndonji suport të madh material, në kuptimin e kështu të jep fond për dekorin, për kostumet e të tjera. Për atë shfaqje që ju përmenda “Dashuria triumfon” kam huazur kostumet e veshjes katolike ose sërbe prej shoqnive, shoqërive kulturore-artistike edhe prej bacit Shtjefën Qollaku, i cili i ndjeri ka pas fond, fondus në shtëpi dhe bashkë me te i kom përzgjedh kostimet. Kërkojsha bashkëpunëtor prej qytetarëve domethonë, ata që e dijsa që pak a shumë mujn me ditë për atë çka unë kërkojsha kështu edhe fillova.

Mora rolin edhe të organizatores edhe të regjisores edhe asaj që do ta jep edhe idenë si duket një skenografi, se s’kisha scenograf profesionist e të tjera. Krejt ajo ka qenë një periudhë shumë e vështirë, por unë e dojsa punën time (qesh) edhe ishte një lloj mbijetese për të qëndruar në atë vend pune edhe të jem në Prizren, sepse nuk dëshirojsha të kthehem në Prishtinë. Pastaj suksesin më të madh e kam arritur me “Pushkët e nënës karar” të Bertolt Brehtit¹, ajo ka qenë një, një aventurë e imja që të bëj një vepër të një klasiku shumë të madh çfarë është Bertolt Brehti, sepse ai është një teatër në vete pas Stanislavskit² është Brehti që ka një rrymë krejt tjetër për teatrin, ta bëj tekstin e tij. Dhe për çudi ajo shfaqje pat shumë sukses, unë e mobilizova veten aq shumë sa që nuk muj me besu që kam arrit ta bëj atë pjesë, vet isha në rolin kryesor tjerët ishin amatorë të ri.

Por në festivalin në Kullë shkojshim zakonisht, që është në Vojvodinë. Domethonë, shkojke Kosova, Vojvodina dhe Serbia e ngushtë ashtu e qujshin, lujshin domethanë disa mramje që u zhvillojshin në atë festival dhe ishte festival me shpërblime, me të gjitha. Na murëm kritikën ma të mirë të mundshëm për atë shfaqje. Ata u habitën me përkushtimin tem dhe me moshën time dhe me moshën e aktorëve, nuk mujshin me besu që një vepër kaq e madhe mund të bëhet prej njerëzve kaq të rinj dhe na i murëm gati të gjitha shpërblimet e posaçërisht u lavdëruam për të folurit më të bukur skenik. Dhe mua më shpallën si regjisore më të mirë, më të suksesshme dhe natyrisht edhe për rolin që e luajta dhe për disa amatorë për rolet epizodike.

Ares Shporta: Kush ka lujt në shfaqje, kush ka qenë?

Luljeta Çeku: Aty kanë luajtur Blerim Kastrati, i cili gjithashtu është shpërbly, një talent i rrallë, një djalosh jashtëzakonisht skenik, me një të folur shumë të bukur të shqipes. Zana Gjonbalaj, Deshira Nurkollari, Osman Goranci, Luljeta Çejku e kam pasë edhe një të ngjashme me emrin (buzëqesh), po ajo Çejku jo Çeku. Bashkim Ostrozubi, Nuhi Bytyqi, këta kanë qenë profesorë të shkollave të mesme edhe Bashkimi edhe Nuhiu, kurse këta kanë qenë më të ri, të gjithë nxënës të shkollave të mesme. Shfaqja u pëlqye shumë dhe me... kur u kthyem në Prizren të gjithë natyrisht edhe ata të Shtëpisë së Kulturës ishin të kënaqur me punën time me ato shpërblimet që i kisha marr edhe BVI e kulturës.

¹ Bertolt Brecht (1899-1956) poet gjerman, dramaturg dhe perreformatore teatral. Teatri epik i të cilit u largua nga konvencionet e iluzionit teatral dhe zhvilloi dramën si një forum shoqëror dhe ideologjik për kauza të majta.

² Konstantin Sergeyevich Stanislavsky (U lind në Moskë, më 17 janar 1863 - vdiq në Moskë, më 7 gusht 1938), aktor, regjisor dhe teatrolog rus. Ai njihet më së miri si krijuesi i sistemit të Stanislavskit, i cili më vonë ndikoi në zhvillimin e aktrimit metodik.

Unë që atëherë menjëherë e shfaqja dëshirën që të shkoj të specializohem diku për regji, të kem një përvojë ma tjetër për regji, sepse unë e kisha kry vetëm aktrimin jo edhe vetëm atë vend pune e mbajsha si aktore, jo si regjisorë. Dhe konkurova për Pragë në vitin 1979, '80-tën kam qenë në Akademinë e Teatrit në Pragë. Se Praga e ka veç, e ka FAMU-n që është për film dhe DAMU-n që është vetëm për teatër. Dhe kam patur fatin që të jem në atë qytet për një vjet sa ka zgjat ai specializim, sepse është qyteti i teatrove Praga. Edhe zgjodha atë vend sepse unë nuk njihsha ndonji gjuhë të huaj, të them dhe rusishtja ishte e huaj po ishte vend që i takojke Paktit të Varshavës, domethënë ata ende ishin në atë socializëm edhe rusisht majshe me konkuru. Ndonëse u dufke me njoft një gjuhë të dytë përpos çekishtës, unë atë gjuhë nuk e njihsha, rusishten pak a shumë prej shkolle e kisha, kështu majshe m'u kuptu. Dhe përvoja ime në Pragë ishte një gjë e mrekullushme që më ka ndodh në jetën time.

[Këtu ndërprehet intervista]

Atëherë ministri apo si është qujt atëherë për kulturë në nivel të krahinës... ka qenë shumë vështirë të konkuroj dikush që ka të kryer vetëm Shkollën e Lartë jo ndonjë fakulltet, por meqë unë isha shumë prezente në gazetatat tona për sukseset e mia, për entuziazmin tim, për punën që e bojshe në Prizren vetëm në teatër, ata e morën atë parasysh edhe ma dhanë pëlqimin për të shkuar, ishte një shkëmbim i studentëve që ekzistonte atëherë në mes të këtyre shteteve të Jugosllavisë dhe të Çekosllovakisë në atë kohë. Dhe përvoja në Pragë më ka mobilizu më tepër, domethënë ishte një eksperiencë e jashtëzakonshme. Ngase atje, duhet të cekim, sepse kam bërë stazh në disa teatro shumë të njohura të Pragës, por njëra që më ka lënë përshtypje ka qenë teatër në Vinogradec quhet, ku ka luajtur edhe Aleksandër Moisiu i joni i madh, aktori me origjinë shqiptarë, ajo ka qenë një, një, ka qenë (buzëqesh) një ndjenjë e veçantë që të jem në atë teatrin ku ai ka luajtur. Dhe stazhin e kam bërë te Jarosllav Dudek, që ka qenë një regjisor numër një për Televizionin e Pragës, domethënë televizionin shtetëror.

Pjesa e Dytë

Ares Shporta: Atëherë po vazhdojmë me Pragën.

Luljeta Çeku: Pragën {pohon me kokë}.

Ares Shporta: Edhe ma vonë ktheheni në Jugosllavi apo çka bohet mas Pragës?

Luljeta Çeku: Po, po. E tashti, në Pragë e kam pasë një mundësi shumë të mirë që të ngeli në akademi, por prapë nuk mujta me vendos...

Ares Shporta: Cili vit?

Luljeta Çeku: 1980. Sepse unë paralel me teatrin që shkojsha me bo stazhin domethonë në teatër si e përmenda ma herët në Vinogradec, aty ku ka luajt i madhi Aleksandër Mojsiu, aktori me origjinë shqiptare, unë shkojsha edhe në Akademinë për Teatrin e Kukllave. Isha shumë e interesume që të bëj një praktikë edhe aty, se kisha dëshirë meqë punojsha me fëmijtë edhe Kosova atëherë fare s'ka pasë teatër të kukllave, që të bëj një lloj përvojë që me mujt me kriju një teatër të kukllave në Prizren, por ajo nuk ndodhi. E para e punës m'u duk që nuk isha në moshë të madhe atëherë në Pragë kur isha, por prapë mu duk që edhe katër vite në akademi do të ishte shumë për mu.

Atëherë isha 28 vjeç, sa isha, po megjithatë e bëra atë stazh domethonë, u njoftova me llojet e kukllave, si quhen e si punohen, teknikën e tyre e tjera. Po kur erdha në Prizren prapë u ktheva në punë aty ku punojsha në Shtëpinë e Kulturës si aktore. Kërkojsha fonde prej Shtëpisë së Kulturës, nuk kishte e teatri i kukllave kushton, sepse ato duhet t'i porosisësh edhe atë përvojë në Kosovë nuk e kemi patur. Nuk kemi patur njerëz që kishin me i mbaru ato, çfarëdo lloji që janë, a janë marioneta, a janë lavajka apo janë lloj tjetër i kukllave të cilat nevojiten për teatër. Ajo dështoi, ai plan dështoi, që më vjen keq. Por, në ndërkohë në Prishtinë filloi teatri i kukllave, që më vjen mirë që kolegja ime Meli Qena arriti të, të punoj me atë punë. Domethënë, të, të krijohej teatri i kukllave në Kosovë dhe t'i përmbushi kërkesat e fëmijëve tanë.

Ngase, ai teatër levizë vjen edhe në Prizren edhe në Pejë e në vendet tjera. Pra ky ishte synimi im që në Pragë të bëj edhe diçka që kishte me qenë e nevojshme për Prizren. Dhe më interesonte shumë dhe pantomima, sepse Praga është shumë e njohur dhe shkojsha edhe në atë teatër që është një, një lloj i veçantë i teatrit, se Vlladisllav Fiallka është njëri prej pantomimikëve më të mëdhenj të botës, mbas Marsej Marso që është francez. Por për fat të keq, ai lloj i teatrit në Kosovë nuk u aplikua asnjëherë prej askujt për fat të keq dhe edhe një teatër që duhet ta veçoj në, në Pragë është teatri "Laterna Magica" që është një lloj i teatrit të veçantë që loja me aktorë të gjallë në skenë përcillet edhe me imazhe në prapavijë {tregon mbrapa}, që do të thotë film ose vallëzime e tjera.

Edhe ky teatër ka qenë një, një eksperiencë për mu e veçantë që të shkojë dhe të shoh diçka që askush në botë nuk e ka, se vetëm çekët e kanë. Pra, përvoja ime në Pragë është e, e, e shkëlqyer, domethënë vetëm unë e kam pasë atë fat si aktore që të jem në një qytet për një kohë dhe të jem çdo mramje në kontakt me teatrin. Se aq shumë ka teatro, aq shumë ka projekte të bukura sa nuk do t'i harroj kurrë. Dhe një gjë që është dokument dhe ndoshta ndonjë ditë mund t'ju ofroj edhe materialin që kam intervistë shumë të mirë për Akademinë e Filmit në Pragë që një studente që ka mbaruar atë akademi, ka bërë një intervistë me mu për... që është në arkivin e tyre. Domethënë, prej nga vi, eksperiencia ime, kush jam unë si shqiptare, domethënë asnjëherë s'kanë dëgju që është ndonjë femër shqiptare regjimore, si punoj atje e tjera. Edhe përvojën time në Pragë, mendimi im për teatrin atje, çka më ka pëlqy ma s'shumti, cilat projekte e tjera, e tjera.

Nëse më pëlqente ndonji shfaqje shkojsha disa here me e pa për shembull, ashtu m'u dokke që të shkoj nga disa herë. Është një shfaqje të cilën kam shku me pa katër herë "Kočići hra" që është "Loja e macave" quhet, një shkrimtare që unë për herë të parë dëgjova Istvan Orkeni³ të një hungarezi, i cili ishte laureat në letërsi, unë kam kërkuar shumë edhe këtu ta gjej atë tekst në çfarëdo gjuhe që e njihsha domethënë serbo-kroatisht apo kroatisht, por nuk kam arrit ta gjej. Një shfaqje të mrekullueshme në "Tilovo Divatlo" që është një prej teatrove më prestigjioze të Pragës. Do të thotë shkoja të shihsha disa herë, ose "Vëllezërit Karamazov" të Dostojevskit, shkojsha e shihsha disa herë sepse ishin projekte të shkëlqyeshme.

Por, edhe një diçka muj me thonë për Pragën në teatrin në "Zabradli" që është në qendër të Pragës, shumë afër me akademinë e teatrit, aty funksionon edhe ky Vlladisllav Fialka domethonë ai pantomimiku. Aktorët e atij teatrit kanë qenë krahu i djathtë i, i Vacllav Havell⁴, që unë ma vonë e kam kuptu jo atëherë, sepse ajo ka qenë krejt msheftë dhe më vjen mirë që kam qenë në afërsi me ata aktorë. Mandej kam pa disa intervista në gazetatat e Jugosllavisë si "NIN" e disa gazeta tjera, s'e di nëse ju e keni të njohur cilat janë ato gazeta, të Beogradit ose të Zagrebit, ka qenë një aktor Bartoshka që është njëri prej aktorëve më të mirë atje të teatrit, që ka qenë shoku më i ngushtë i Havellit. Domethonë, po du me thon me këtë që artistët janë ata që i lëvizin gjanat, domethonë Havell ka qenë dramaturg, kurse krejt këta aktorët e teatrit avangard kanë qenë përkrahësit e tij të ndryshimeve në Pragë, se unë kam qenë në kohën e errët të komunizmit, të '80-tat.

Mund t'ju them se kur shkojsha prej këtu, prej Beogradit për shembull me aeroplan deri në Pragë, Beogradi ishte një metropol me shumë drita, kurse Praga ishte një, një qytet i mrekullushëm në terr. Unë s'mujsha me kuptu atë, pse çka po ndodh me atë shtet. Sepse kur shkojsha në teatër mbramje vonë, masi që u kryjke shfaqja edhe dilsha prej... plot, gjithmonë ishte plot se ata kanë shumë teatro të bukura, të mdhaja me shumë ulëse, me një mijë e sa për shembull edhe koncertet paralel përcjellsha në "Dvorak Osnin" ose në "Smetanov", domethanë koncertet e muzikës klasike, i ndëgjojsha hapat e mi në rrugë, u zhdukshin njerëzit, domethënë jetë nuk kishin ata. Ishin në revoltë, por megjithatë çdo gjë funksiononte në art, ashtu në nivel {ngrit dorën lartë} të duhur.

Unë nuk mujsha me kuptu atë pse është ashtu. Kurse, knej {sikur ngren diçka me duar kah vetja} në Jugosllavi, siç thash në Beograd, gjithçka vizllonte prej reklamave, prej dritave. E kështu ishte ajo eksperiencia ime si e kom pa une Pragën edhe pse Praga është një qytet shumë i bukur me një arqitekturë të jashtëzakonshme. Është i vetmi qytet që i ka, i përfshin të gjitha stilet në arqitekturë,

³ István György Örkény (1912-1979) ishte shkrimtar hungarez me bazë në Budapest, shfaqjet dhe romanet e të cilit shpesh shfaqnin situata groteske.

⁴ Václav Havel (1936-2011) shkrimtar dhe disident politik, i cili shërbeu si Presidenti i fundit i Çekosllovakisë nga viti 1989 deri në shpërbërjen e Çekosllovakisë në vitin 1992, dhe më pas si Presidenti i parë i Republikës Çeke nga viti 1993 deri në vitin 2003. Si shkrimtar i letërsisë çeke, ai njihet për shfaqjet, esetë si dhe veprat tjera letrare.

prej rokoko⁵, barok⁶, gotik⁷ e tjera. Nuk mujsha me kuptu atë presionin që e kanë pasë intelektualët në atë kohë. E aty ku banojsha në konvikt, njoftojsha edhe njerëz vendas prej qyteteve tjera, shumë studentë të talentuar, por shumë pesimist për të ardhmen e tyre, e kjo osht' ajo historia...

Ares Shporta: Qysh ndodhi kthimi prej Pragës në Prizren?

Luljeta Çeku: Nji profesor që thash ma herët, insistojke thojke, “Rri në akademi se unë po e shkruj referencën që ju nuk keni teatër të kukllave. Mundesh me nejt, do të ndihmoj që të regjistrohesh”. E nuk pranova i thash kështu, “Unë po punoj me amatorë në nji Shtëpi të Kulturës, e du këtë punë edhe nuk po më duket që mundem edhe katër vjet larg familjes”, ishte hera e parë që unë u largova aq shumë prej familjes, isha shumë e re. Edhe u ktheva përsëri në Shtëpinë e Kulturës edhe vazhdova punën, domethanë me projekte tjera por kriteret e mia u shtun nuk isha... më herët kisha më shumë guxim të marr përsipër {sikur ngreh diçka kah vetja} nji regji. Mas përvojës në Pragë kisha njëfarë skepse, se teatri kërkon shumë dhe mendojsha se çka mund të bëj diçka më mirë. Edhe dëshirojsha edhe të kthehem në aktrim, të luaj më tepër se sa të bëj vetëm regji.

I binda këta të kolektivit dhe të Shtëpisë së Kulturës që të fillojmë bashkëpunimin edhe me kolegët e mi të tjerë regjisorë profesionistë, që të vijnë edhe ata, që të mos përsëriten ose ndoshta nuk do të mund të bëj çdo herë shfaqje shumë të mirë. Dhe angazhum edhe regjisorë të tjerë dhe çdo herë nëpër festivale kemi korr shumë sukses. Si nji prej tyre është “Sfinga e gjallë” me Sejfo Beto Krasniqin, tani i ndjerë, një regjisor jashtëzakonisht i talentuar i cili ka studiuar në Zagreb. Atëherë ka qenë absolvent dhe dëshironte që në Prizren, meqë ka qenë i Prizrenit dhe ka lindur në Prizren, dëshironte që në Prizren të boj, të realizoj shfaqjen e diplomës dhe e pat zgjedh “Sfingën e gjallë” të Rexhep Qosjes. Dhe na u mobilizum dhe ai kërkoi që të angazhohen edhe aktorët tjerë të cilët pas meje e kishin kryer aktrimin, por që nuk kishin gjetë punë në, në Teatrin Popullor dhe rrishin nëpër shtëpiat e tyre pa punë.

Si puna e Bislim Muqaj {numëron në gishta} në Korishë, i pa punë, aktor i kualifikuar me Shkollë të Lartë, këtë që e pata kryer unë para tij. Alush Sahitaj gjithashtu, Samedin Latifi gjithashtu në Piranë. Ishin këta aktorë profesionist me shkolla të kryera po jo të punësuar. Nuk kishte teatri kapacitet t'i punësoj gjithë këta që mbarojshin studimet e aktrimit. Kështu ka qenë ajo kohë, shumë e vështirë për aktorin. Dhe me premtime që dhanë meqë u shkatërru Teatri Profesionist siç përmenda më herët, për

⁵ Stil i arkitekturës dhe i zbukurimit, që lulëzoi në Evropën Perëndimore në shekullin XVIII dhe që dallohej për larminë e stërholluar të formave e të vijave të çuditshme e të tepruara.

⁶ Baroku është një stil shumë ornur dhe shpesh ekstravagant i arkitekturës, muzikës, pikturës, skulpturës dhe arteve të tjera që lulëzoi në Evropë nga fillimi i shekullit XVII deri në mesin e shekullit XVIII. Ajo ndoqi stilin e Rilindjes dhe parapriu stilin Rokoko (në të kaluarën shpesh i referohemi si "Baroku i vonë") dhe stilet Neoklasike.

⁷ Arti gotik është një periudhë artistike e cila zgjati rreth katërqind vjet, se pari ka filluar të zhvillohet në Francën veriore, në gjysmën e dytë të shekullit XII, ndërsa në shekujt XIII, XIV dhe XV ka dominuar në ndertimtarinë e Europës Qendrore. Fjala Gotike (arte gotica), rrjedh nga Xhorxhio Vasari, i cili mendonte se ky stil ka të bëjë me popujt barbarë, edhe pse me gotët ky stil nuk kishte asgjë të përbashkët.

çashtje politike, përsëri u mundu që, u mundu Sejfo Beto Krasniqi që ta ringjalli përsëri atë temë. Në mënyrë që ai të punësohet si regjisor edhe këta aktorë të punësohen aty. Por prapë hasi në rezistencë nuk ishte e mundur.

[Këtu ndërprehet intervista]

Pra, teatri filloi me pasë një, një progres në Prizren me “Sfingën e gjallë”. Morëm pra pjesë në festivalin republikan në Kullë që u mbajke atëherë edhe në Trebinjë që ishte festival federativ. Në atë festival vishin prej të gjitha republikave dhe krahinave që u qujshin atëherë, Vojvodinë dhe Kosovë dhe ishte konkurenca shumë e madhe. Por na fitum simpati shumë, shumë të madhe se ishte një, një shfaqje e mrekullushme shumë e fuqishme dhe atë vjet fitum të gjitha shpërblimet e mundshme të festivalit, pesë maska të arta. Domethënë, mund ta përfshi edhe veten që është maska e parë e artë, sepse e murëm për lojë kolektive si aktorë, për regji, për scenografi, për muzikë, për efekte, për të gjitha, domethënë çka ekzistonte në atë festival maskat e arta të gjitha i fitoi “Sfinga e gjallë”.

Pas atij viti përsëri na përsëritëm disa herë atë sukses edhe me “Ervehenë” në regji të Fetah Mehmetit që isha unë në rolin kryesor, fitova maskën e artë dhe kritikët u shprehën në superlativ për lojën time dhe për shfaqjen në përgjithësi. Pastaj pasoi shfaqje e Maksut Vezgishit, Maksit, “Proporcionet hyjnore” që ishte një shfaqje ndryshe prej krejt deri atëherë që patëm. Natyrisht, unë nuk isha pjesë e projektit po isha aty me ta. Isha përkrahëse shumë e madhe e Maksit, ngase gjithmonë e kam afër dhe ai edhe para se me fillu me regji bënte scenografinë e shfaqjeve të cilat i realizojshim aty. Por një gjë duhet të them, në Prizren unë kam pasë koncepte shumë ndryshe prej tjerëve ndoshta edhe kam qenë avangarde edhe për atë kohë. Më pengonte skena e Shtëpisë së Kulturës, më pengonte ajo sallë, ishte shumë e madhe ishte shumë klasike dhe kërkojsha hapësinë tjetër. Dhe më shkoi mendja te hamami⁸ dhe e luta regjisorin Fetah Mehmeti, kolegun tim të ndjerë tani që të vij ta bëj regjinë e “Gofit” të Anton Pashkut edhe atë vetëm me femra, kjo ishte ideja ime.

Se na nuk e kishim problem, unë nuk e kisha fare problem angazhimin të femrave aktore në, në Prizren. Ishim të rrallë në Kosovë që kishim ndoshta më shumë femra në role se mashkuj edhe zakonisht i zgjedhsha pjesët ku femrat kishin rolet kryesore. Dhe u realizua ajo shfaqja për bukuri, por me një kusht që ajo të realizohet në hamam. Dhe unë shkova në këtë Entin për Mbrojtjen e Përmendoreve atëherë ashtu u qujke, te drejtori edhe ju luta se si mund ta marrim këtë hapsinën e tea... hamamit. Jo pjesën e parë, {spjegov me duar} ajo pjesa e dytë që është brenda {përkshkruan me duar skenën} e ka si një skenë të vogël të ngritun, ajo është përdor si pllakë për që jonë la dikur, se ajo ka qenë banjo publike për çdo qytetar.

⁸ Banjë allaturka, banjë turke. Hamami i Gazi Mehmed Pashës në Prizren gjendet në qendër të qytetit pranë Xhamisë së Kukli-Mehmed Beut dhe Xhamisë së Emin Pashës. Është ndërtuar në vitin 1563-74, nga Gazi Mehmet Pasha, Sanxhakbej i Shkodrës më 1573-4.

Dhe përgjigja ishte që ata nuk e kanë ate shumë nën kontroll, ajo është pronë e vakëfit⁹, e kesi gjëra. Por u dakordun që mundemi me e realizu shfaqen aty dhe ishte gëzim i madh për gjithë ne se ishte një eksperiencë, se unë i përgjigjesha të gjitha festivaleve në Jugosllavi atëherë. Shkojsha edhe në “Bitef” në Beograd që ishte festival internacional prej krejt botës që vishin shfaqjet. Shkojsha në Sarajevë në skenat eksperimentale dhe shihsha që shfaqet mund të jipen në çfarëdo hapsirë, jo vetëm aty. Po edhe në Dubrovnik më herët kom qenë. Edhe ajo hapsinë ishte e mrekullueshme, domethonë s’kishim nevojë as për skenografi, as për efekte ajo vetvetiu ishte atmosferën në vete, sidomos për atë shfaqje absurde çfarë është “Gofi” i Anton Pashkut.

Dhe ka qenë një realizim i jashtëzakonshëm, në publik i kemi pasur edhe do të huj se përpara në Shkollën e Lartë, Degën e Anglishtës vishin edhe këta lektorët anglezë. Po edhe një çift prej Turqisë kishin qëllu, nuk di për ndonji arsye që kishin ardh si turistë dhe nuk mujshin me besu që ajo po ndodh në Prizren, një shfaqje e tillë. Po të njejtën kohë, shfaqja ka qenë ‘86-tën, veç fillun orët policore me ndodh në, në Kosovë dhe si është ajo hapësirë shumë e ngushtë, shumë e vogël dy policë me automatik {sikur mban armë me dy duar} rrishin dhe e kontrollojshin shfaqjen. Domethonë, krejt ajo kontribojke edhe më shumë bukurisë së shfaqjes, ai represion sepse edhe shfaqja fliste për një diçka që është absurde. Se gjithmonë aty në tërë tekstin thuhet, “Të dalim jashtë, të dalim prej diçkafit” domethonë.

E kurrë s’e harroj atë, ato momente. Po ka qenë një, një shfaqje e mrekullushme. Por nuk u realizu se qëllimi im ishte që të kemi një skenë alternative, e që kishte me qenë atraktive për turizëm edhe për teatër për shfaqje më të vogla kamertale, sepse jo çdo herë mujsh me siguru publik për 424 karrika sa kishte atëherë Shtëpia e Kulturës, nuk është e mundur. Në një qytet të vogël, nuk mund të presim që të mbushet salla për çdo reprizë, osht’ e pamundur. Ose duhet të jenë shfaqje ma të vogla, me një publik ma të vogël e cila gradualisht mësohet dhe mund të ndërtohet një publik si duhet për teatër, për me pasë një publik për tërë vitin se hë për hë për një premierë nuk është, nuk është mirë.

Në këtë aspekt as sot nuk shoh këto ndryshime edhe pse sivjet meqë u angazhova pak për festimin e Lidhjes së Prizrenit u mundova që në Urën e Gurit ta bëj një performansë shumë të vogël, domethënë një shfaqje që është e mundur të zhvillohet edhe kudo në ndonji hapsirë në Prizren. Kudo, shfaqje të vogla, shfaqje atraktive se na kemi hapsira të shumta. Por të kthehem në kohën edhe të ‘80-tat domethonë edhe pse njëfarë jete kulturore ka pasë në qytet, por jo që mund të kënaq shumë, po megjithatë ka pasë. Teatri i Shkupit “Teatri i Kombësive” atëherë u qujke ashtu që është edhe teatri shqiptar edhe turk, kanë qenë vizitorë të rregullt me shfaqje në Prizren, janë dhanë shfaqjet e tyne. Kanë ardhë edhe shfaqjet nga Beogradi, ka qenë edhe Luba Tadiq, aktor i madh i teatrit jugosllav, serb, me “Sufoklen” që ka qenë një shfaqje e mrekullushme e tij, një monodramë perfekte.

⁹ Vakëfi ose vakuf, është një institucion pronësor me nijet bamirës të patjetërsueshëm nën ligjin islam, që përgjithësisht përfshin dhurimin e një ndërtese, sipërfaqe toke apo asete të tjera për qëllime fetare apo bamirëse pa mëtuar që dhurimi i asetit të kthehet mbrapsht.

Domethonë, herë pas here kemi pasë shfaqje edhe nga Teatri Kombëtar, qoftë drama shqiptare, qoftë drama serbe. Edhe teatri Gjakovës, edhe teatrot lokale nëse kanë qenë amator prej Peje apo prej ndonji qyteti tjetër, e kështu me radhë. Përmbushjen e krejt kësaj zbrazëtie kulturore e ka përmbush kinemaja, në Prizren kanë qenë dy kinema, unë kam qenë vizitorja e rregullt. Kanë qenë edhe prindërit e mi para meje dhe unë jam eduku në atë frymë, prindërit e mi kanë qenë të rregullt në kinema, ne të vegjël gjithmonë na kanë lënë dhe ata kanë asi... Domethonë, ky ka qenë argëtimi i qytetarëve në Prizren, që të përcillen filmat, por filmat kanë qenë gjithmonë të përzgjedhun.

Repertoari ka qenë i shkëlqyer për atë kohë, domethënë krejt ato filmat që janë performu në Holivud kanë ardh edhe në Prizren në atë kohë edhe unë kam qenë e rregullt edhe në këtë sallën që është tani “Lumbardhi” edhe në atë qendrën tjetër tani që u bë “Evropa” apo si po quhet, atëherë “Kino Radnik” [Kino Punëtori] i thojshin. Kemi përcjellë filmin rregullisht edhe kinemaja ka pasur publik të jashtëzakonshëm që gjithmonë salla ka qenë plot, gjithmonë është dashtë na me ble biletën parakohe {zgjat dorën sikur jep diçka} jo me shku në shallter edhe aty për aty me hy, jo, gjithmonë kanë qenë të shitura ato. Ka pasë një interesim shumë të madh.

Edhe jetën kulturore e kanë përmbush edhe këto shoqëritë kulturo-artisitke që kanë qenë në qytet, të gjitha kombeve, kombësive si u qujshin atëherë, dhe unë paralel me teatrin kam qenë edhe anëtare e shoqërisë “Agimi” dhe koncertet e tyre kanë qenë herë pas here, jo shumë shpesh po kanë qenë mjaft të mira, të suksesshme dhe edhe përvoja në atë shoqëri për mu ka qenë një eksperiencë e madhe. Sepse nëse sot mund të udhëtohet gjithka edhe kanë mundësi, njerëzit përpara, ne në atë kohë, në atë moshë nuk kemi pasur shumë mundësi prej prindërve që të udhëtojmë shumë diku. E unë kam pasë fatin që si 15, 16 vjeçe të shkoj në Gjermani me shoqërinë “Agimi” për shembull. Ajo ka qenë një gja shumë e bukur, se qyteti i Prizrenit me qytetin e Bingenit kanë qenë të vëllezëruar sikur që vazhdon tradita dhe sot.

Domethënë, ata e kanë atë “Bingen Fest” se e kanë pasë bashkëpunimin me, me “Progresin” e Prizrenit, domethënë prodhuesit e venës që është në Krushë, Krushën e Madhe edhe me Rahovecin. Kështu që, unë kam qenë dhe për herë të parë me aeroplan kam fluturu si 16 vjeçe, në atë kohë ka qenë diçka e rrallë dhe jo e zakonshme. Të njëjtin udhëtim e kemi përsëritë edhe njëherë mas dy viteve dhe me shoqërinë “Agimi” kam qenë edhe në festivalin në Turqi, në Itali edhe në shumë vende të tjera të Jugosllavisë. Kemi qenë edhe pjesëmarrës të olimpiadës në Sarajevë, unë kom udhëheqë koncertin e shoqnisë. Kemi qenë të ftuar për olimpiadë, në vitin 1984. Dhe nëse sot flasim për aktivitetet amatore domethonë pa pagesë, në atë kohë ka qenë ma në nivel sepse aq sa kemi dhanë për një shoqni, në mënyrë vullnetare, pa pagesë, pa kompenzim, po aq edhe kemi marr diçka prej asaj shoqnie se kemi udhëtuar shumë, dhe ato janë shpërblimet të cilat amatori i ka prej krejt këtyre festivaleve.

Qoftë te teatri nëse kthehem te teatri amator unë me asgjë s’kam mujt me i shpërbly, sepse BVI-ja e kulturës në atë kohë ose buxheti i komunës nuk ka qenë mundshëm atyne as një pije t’u ofroj gjatë provave. E ka qenë dëshira e tyre që të marrim pjesë në ndonjë festival, të udhëtojmë diku. Ajo ka

qenë kënaqësi e posaçme për të gjithë, sepse ajo rini edhe prindërit e tyre nuk kishin mundësi, jo gjithë prindërit që ata fëmijë të shkojnë diku, të shohin një vend tjetër. Dhe ajo ka qenë ai satisfaksioni ose shpërblimi që e merrshin edhe natyrisht u shpërblejshin me diplomë, me diçka, me ndonjë mirënjohje për rolin që e kishin aty dhe ajo ishte kënaqësia e tyre.

Kështu pra, unë në Prizren kam vepru prej vitit 1972 deri në vitin 1992, kur filloi përjashtimi i punëtorëve shqiptarë nga puna. Domethënë, goditja ishte sidomos te intelektualët, dhe natyrisht që edhe unë isha njëra prej atyre e cila nuk e nënshkrova atë dokument pa vlerë të Republikës së Serbisë që unë e pranoj atë si shtet timin. Ashtu ishte formulu ai, një, një fletushkë e vogël {përshekruan me duar fletushkën} e cila nuk kishte as nënshkrim as vulë, as kurgjë. Dhe unë thashë që, “Unë atë nuk e nënshkruaj se nuk e njoh, nuk e di kush ma ka dërgu”. Por ajo pasoi me përjashtim natyrisht të nesërmen. Po edhe me kërcënime tjera paraprakisht si punëtores që nuk jam e dëgjueshme, nuk vi me kohë në prova, në punë, e tjera gjana kot.

Domethënë, vetëm e kishin qëllim që të më largojnë prej aty. Jo vetëm unë, por edhe disa kolegë tjerë të cilët gjithashtu nuk nënshkruan atë, atë dokument. Pra, presionin në gjithmonë e kemi pasë e sidomos pas demonstratave të ‘81-shit. Nuk ka qenë lehtë për shqiptarët në përgjithësi për çfarëdo lamie që kemi vepru, gjithmonë të vështrum prej një kandi tjetër. Gjithmonë me pengesa, por ne si shqiptarë kishim obligim moral edhe obligim tonë profesional që të japim ato çka është e mundur për neve, sepse ky ishte vendi jonë dhe ne dëshirojshim që të shkojmë ma tutje, por të harrojmë, ta lëmë njëfarë fërkeme gjeneratave edhe të punojmë në mënyrë sa më korekte, sa më, me sinqeritetin ma të madh. Edhe pse, shpesh nuk ishim të shpërblim aq sa meritojshim, domethënë as pagat nuk ishin ku me ditë se sa, po ashtu ishin ato kohëra.

Sigurisht edhe sot shoh shumë pengesa, sidomos në kulturë, nuk ka shumë përkrahje, po shoh një entuziazëm edhe një dëshirë të rinjve që më entuziazmojnë me përkushtimin dhe idetë që i kanë. Sidomos në Prizren po ndodh një mrekulli me vet faktin që ajo kinema shpëtoi prej një trysnie të madhe. Tash po përcjelli programe të ndryshme që po ndodhin në “Lumbardh”, përpos asaj të Dokufestit kur është festivali, që është një festival i mrekullushëm po edhe “Lumbardhi” domethënë po e kthen atë sharmin e vet edhe duhet të punohet në atë drejtim që të përzgjedhen filma shumë të mirë meritore. Në mënyrë që të kthehet ai publik, gradualisht të ndërtohet një publik tjetër prej të rinjve edhe të gjitha moshave natyrisht, që të funksionojë ky qytet pak më mirë, sepse Prizreni u bo një qytet turistik shumë i pëlqyer prej vizitorëve që vijnë shumë.

Por duhet të bëhet diçka më tepër në aspektin kulturor, duhet të ndodhin gjana të bukura, se kemi ambiente të ndryshme ku mund të performohet edhe një shfaqje edhe një orkestër kamertal thuja, edhe ndonji solist edhe ndonji... edhe piktorët të jenë prezent nëpër rrugë, për shembull duke pikturuar. Diçka që tërheq më tepër edhe që kishte me u parapëlqy prej vizitorëve. Në këtë drejtim Dokufesti bëri një hap shumë të madh që është një gja shumë e bukur që ndodhi. Këtë festival e përcjelli prej fillimit të ekzistencës së saj edhe pse nuk jetoj gjithë kohën këtu. Por gjatë verës vij edhe e

përcjelli këtë festival. Por nuk mjafton vetëm me një zhanër. Domethonë, ky qytet duhet të funksionoj gjatë tërë vitit edhe duhet të mendohet që çdo muj apo brenda mujit disa herësh, të ndodhin gjëra të ndryshme, koncerte të ndryshme, performanca të ndryshme.

[Këtu ndërprehet intervista]

Të hapur thuja... internacional... gjatë vitit, gjatë tanë vitit, me zhanre të ndryshme jo vetëm... po flas, po mendoj të jetë edhe teatër edhe, edhe performanca të zhanreve të ndryshme, edhe balet edhe pantomimë ose çkado diçka tjetër që mundet me, me, me ndodh.

Ares Shporta: Po du me ju falenderu për intervistën besoj që puna juaj vazhdon.

Luljeta Çeku: S'di (buzëqesh) {bashkon duart}

Ares Shporta: Përvoj shumë e mirë ke, edhe një udhëtim nëpër kohë, një 20 vjet goxha mirë në detaj na pasqyrove. Shkepe shumë ide.

Luljeta Çeku: Unë kisha edhe plot sende... {nërit duart lart}

Ares Shporta: Deshtëm me vazhdu me ato kur u bo përjashtimi nga puna, po e përfundum njëfarë forme pjesën e kësaj intervistës.

Luljeta Çeku: Po.